

ETTERTRYKK FORBUDT

Adresseavisen

General Fleischers tragedie.

II.

(Første artikkel stod lørdag).

Krisen.

I statsminister Nygaardsvolds «beretning om den norske regjeringens virksomhet fra 9. april 1940 til 25. juni 1945» heter det om evakueringen fra Tromsø at Regjeringen til slutt fant å måtte etterkomme general Ruges henstilling om å bli latt igjen i Norge; og det fortsettes så:

«Det ble derfor besluttet at general Fleischer med stab skulle bli med over til Storbritannia. Etter inntrengende henstillinger fra vår side ble det til slutt gitt tillatelse til at om lag 70 norske sivile og militære personer kunne få plass på «Devonshire».

Det er vanskelig å lese dette uten å få det inntrykk at general Fleischer og hans stab forlot Norge med «Devonshire». Men det faktiske forhold er helt annerledes. Hverken generalen eller hans stab kom med «Devonshire». Det ble i det hele ikke gitt general Fleischer noen meddelelse om at hans stab kunne bli med. Den 7. juni om morgenen fikk generalen telefonisk beskjed om at et fly ville hente ham til en konferanse i Tromsø. At det gjaldt evakuering ble ikke

Tre artikler for
Adresseavisen
av C. J. HAMBRO

jutant, adjoint i generalstaben, løytnant Schougaard med frue.

Da Fleischer kom til Tromsø fikk han beskjed om at Kongen og Regjeringen skulle evakuere samme dag med «Devonshire», og at han selv skulle innskipe seg på «Fridtjof Nansen» som kom til å reise neste dag. Om hans stab var det ikke tale. Og general Fleischers adjutant kom heller ikke til å bli med. Herom beretter general Fleischer:

«Løytnant Schougaard med frue møtte opp neste dag, men jeg ble da av admiral Diesen, som også skulle følge med «Fridtjof Nansen» underrettet om at fru Schougaard ikke kunne følge med medmindre utenriksministeren uttrykkelig bestemte at så skulle skje, og at det heller ikke var plass ombord til henne. Utenriksministeren vegret seg ved å gi noen sådan bestemmelse og sa at han kjente intet til det tilsagn som forsvarsmi- nisteren hadde gitt meg. Jeg fant derfor å burde stille løytnant Schougaard fritt, og han og hans hustru gikk fra borde. Av andre damer ble iet. foruten min hustru, tatt med admiralens datter, som var sekretær for os utenriksministeren, og en annen

Stiftelsen norsk Okkupasjonshjelp hadde vi intet å si. Skipets befal og menneskap opptrådte på en helt annen måte enn på alle måter samfølelse og vennskap.

Episoden nevnes her fordi den er typisk for den måte hvorpå man behandlet den eneste norske general som hadde vunnet et internasjonalt ry i krigen, forsvarssjefen i Nord-Norge. Den nevnes også fordi man senere, underhånden, anførte som en grunn til at man måtte fjerne general Fleischer at han ikke hadde det beste samarbeid med admiral Diesen — som ingenlunde hadde vunnet noe navn under krigen.

Fleischer kom til London uten noen stab, uten adjutant, uten å få stilt til disposisjon en eneste offiser med krigserfaring. At man ikke kunne skaffe Hærens Overkommando anstendige kontorrom eller nødvendig arbeidshjelp, lå for en vesentlig del i de lokale forhold; men man får under læsningen et smertelig inntrykk av at i London var hæren nærmest betraktet som et nødvendig onde. Det var i og for seg ikke vanskelig å forstå. Flåten og luftvåpenet kunne komme til øyeblikkelig anvendelse i kampen for Norge — hæren først i en ubestemt tid.

Brukbare rekrutter ble tatt til luftvåpenet eller til flåten — også til handelsflåten. De som ble kassert til annet bruk, ble overlevert til Fleischer. Og gang på gang ble den lille militære enhet han prøvde å bygge opp, brutt i stykker for å avgj. mannka-per til andre formål — etter hvert også til Kompani Linge. — En «hær» på 200 mann var knapt å ta alvorlig. Etter hvert ble den litt bedre, men selv ved frigj. ringen i 1945 var «brigaden» en minimal militær enhet. Det var kan hende uunngåelig at det måtte være slik som det var. Men det hele ville formodentlig ha gått mer smertefritt til alle sider om man hadde tatt general Fleischer med på råd, om Hærens Overkommando var blitt underrettet om det som skjedde og som skulle skje.

General Fleischers skrift er en militær-rapport og hverken et klageskrift eller en anklage, men man merker jo av og til en viss mild forbauselse over alle de ting han ble holdt i uvitenhet om. — Han nevner det som ble gjort av legasjonens militær-attaché (utnevnt etter krigen) og av den militærmissjon som ble opprettet

i London etter Sør-Norges fall og tilføyer:

«Det er sannsynlig at legasjonen — og senere militærmissjonen — hadde konferert om nødvendigheten av disse tiltak med utenriksministeren og forsvarsmisjonen under disse statsråders besøk i London i mai. H.O.K. har dog ingen offisielle opplysninger om dette.»

Det er høyst sannsynlig at Regjeringen syntes at Fleischer var en ubekvemt mann. Han talte ikke ganske det samme språk som flertallet av dens medlemmer. Han interesserte seg for forsvaret og ikke for politikk. Han trodde at hæren hadde en oppgave, og at man burde ofre noe for å bygge opp og sette den i stand til å løse denne oppgave. Han nevner for eksempel:

«Det var også etter H.O.K.s oppfatning at det personell som ikke hørte til handelsflåten måtte innkalles til militærtjeneste minst i samme utstrekning som britisk personell. En unnlattelse av dette ville skade oss i våre alliertes øyne. Å få Regjeringens godkjenning av dette prinsipp tok imidlertid meget lang tid.»

Og han anfører videre:

«Det synes som det har vært to fraksjoner innen Regjeringen, hvorav den ene og svakere holdt på at det måtte tas sikte på å delta med norske tropper i en gjenerobring av Norge, og en annen og sterkere, som holdt på at vi skulle støtte Englands kamp med vår handelsflåte, våre sjøstridskrefter og norske flyavdelinger, men at det gjaldt å unngå at det på ny ble kamp i Norge. Vi burde derfor ikke ha noen landstridskrefter.

Norge ville etter deres mening bli fritt igjen av seg selv når Tyskland var slått. Hva Regjeringen mente om dette ble imidlertid holdt hemmelig og det har bare langsomt og indirekte blitt noen klarhet om dette viktige spørsmål....»

«Regjeringskontoret i London utskrev folk som meldte seg til tjeneste og sendte dem — formodentlig etter deres eget ønske — til hær, marine og flyvåpen. Enkelte konsulater gjorde det samme — andre ikke.

Marinen satte på egen hånd i gang en deivis utskrivning. De folk som ble utskrevet av konsulatene var for en ikke liten del slike som en gjerne ville bli kvitt i havnebyene.

Den norske militære styrke i mot-tagelsesleiren forandret derfor hurtig karakter. Til å begynne med hadde den bestått av ca. 200 mann, som frivillig hadde meldt seg til tjeneste for å slåss for sitt land og som fikk det beste skuddsmål av alle de kom i berøring med. Nå var det de uun-lige folkene som gjorde seg mest be-merket.»

Forskjellen i syn på hærens opp-gave kom også levende fram når det gjaldt de styrker som var internert i Sverige. Det heter herom:

«For den internerte styrke av 1. divisjon i Sverige traff Regjeringen den bestemmelse at hele styrken skulle demobiliseres og sendes tilbake til Norge. Det ble fra H.O.K. muntlig og også skriftlig framholdt at de som ønsket det burde gis anledning til å komme over hit. Dette ble avvist av F.D. under henvisning til den lange og kostbare reise og at det ville bli en stadig tilstrømming av nye folk fra Norge, hvis en først begynte å sende noen hit.

H.O.K. framholdt dernest at iall-fall de frivillige av befalet burde tas over og at det i ethvert tilfelle ikke gikk an å sende de garnisonerende offiserer tilbake til Norge, hvor de, etter alt hva der forelå, ville få val-get mellom å bli fengslet eller å for-plikte seg til overfor tyskerne ikke mer å delta i denne krigen. Ingen av disse argumenter ble hørt. Styrken ble demobilisert og det ble — etter hva der er opplyst — senere sendt beskjed til Sverige om at det ikke trengtes befal av hæren herover.»

Forskjellige forslag fra Fleischer om å gå til utskrivning ble henlagt. «I forbindelse hermed kan nevnes at innkallingsordren til personell i Storbritannia som ble sendt ut av H.O.K. etter konferanse med F.D. ble stoppet av Handelsdepartementet. Protest i den anledning ble ikke be-svart.»

For øvrig får man ved læsningen et sterkt inntrykk av på den ene side

at general Fleischer søkte å lempe seg på alle måter når det ble grepet inn på områder som skulle vært hans, og på den annen side at det ble vist ham meget liten lojalitet fra oven, og at han stadig ble holdt utenfor ting som direkte og sterkt angikk overkommandoen.

Da man senere søkte å sette i gang en hviskekampanje mot ham, ble det sagt at han ikke interesserte seg nok for gjenerobringen av Norge, et lat-terlig utsagn om den eneste befalings-mann som virkelig hadde gjenerobret et stykke Norge. Men det er mulig at Regjeringen forbanet andre tanker med uttrykket enn general Fleischer gjorde. Enhver forestilling om en politisk gjenerobring var ham helt fjern.

Imidlertid gikk det langsomt fram-over med løsningen av de oppgaver han arbeidet med. Det ble etter hvert tilgang på mer fagutdannet befal, den lille styrke i Skottland vokste, og Fleischer trivdes med den beskjedne gjerning han var satt til, men mot utgangen av 1941 begynte det å sam-le seg et høytrykk i atmosfæren om-kring ham. Han kaller dette kapittel av sin rapport: «Det utvikler seg til krise; og åpningssiden er karakteristisk:

«Da professor Holst, som var blitt utnevnt til oberst og sanitetssjef un-der kampene i Sør-Norge, kom til London i november 1941, brakte han med beskjed at folk hjemme i Norge stolte på den norske hærledelse i Storbritannia og gjerne ville tilsi sin lojalitet. Det var tidligere kommet flere slike rørende hilsener, og de som brakte dem ble takket, men samtidig anmodet om ikke å si eller gjøre noe som kunne gjøre forholdet mellom H.O.K. og Regjeringen vanskelig.

Professor Holsts uttalelser var imidlertid allerede brakt fram til enkelte av Regjeringens medlemmer, og det var tydelig at disse fant det uhel-dig at det ikke var Regjeringen som alene — nest etter Kongen — fikk tilsagn hjemmefra om folks tilitt. For mitt vedkommende var jeg klar over at jeg fra det øyeblikk var i fareso-nen.

Den nye forsvarsminister tok straks skritt til å la de nye «hem-mefrontens» menn få adgang til å ut-tale sin dom over det som fantes her av landmilitære tiltak. Av disse per-soner var det bare en som virkelig — om enn i kort tid — hadde gjort tjene-ste ved den norske hæravdeling og hadde noe kjennskap til under hvilke forhold den var utviklet. Noen hadde vært på et kort besøk ved avdelingen. Andre var nykomne og ble ikke gitt anledning til å gjøre seg kjent før de skulle delta i de komitearbeider som ble satt i gang.

Det var også under de besøk som var foretatt ved hæravdelingen un-derhånds og uten sjefens vitende an-mødet underordnet personell om opp-lysninger om mulige utfredsstillen-de forhold, og det ble — så vidt vites — tatt inn direkte oppgaver og kla-ger uten at brigadesjefen eller H.O.K. ble underrettet.»

Under statsråd Torps usakkyndige ledelse kom innflytelse som ikke var strengt fagmilitære til å gjøre seg stadig sterkere gjeldende og statsrå-den lyttet til de rådgivere han hadde omgitt seg med uten å høre på de høyeste militære autoriteter. Depar-temetet oppnevnte uten konferanse med sjefene for de tre forsvarsgrener komiteer til utredning av forsvars-spørsmål. En temmelig usakkyndig komite anbefalte at det skulle være en særlig forsvarssjef, og uten at overkommandoene i det hele hadde hatt adgang til å uttale seg om sa-ken, besluttet statsråd Torp å opp-rette en slik stilling og meddelte sje-fen for Hærens Overkommando — «med tydelig hensikt» skriver Flei-scher — at det til denne stilling skulle anvendes en «dyktig» offiser.

C. J. H.